

The Application of The Minimum Wage's Historical Development, It's Current Problems and Proposed Solutions in Turkey

İsmail ŞİRİNER, Batman Üniversitesi, TR
sirineri@gmail.com

Sema YILMAZ GENÇ, Kocaeli Üniversitesi, TR
semayilmazgenc@gmail.com

ABSTRACT

In this study from a historical perspective of the development of the application of the minimum wage in Turkey has been identified and proposals have been introduced in this area and existing problems with concrete solutions. The minimum wage in Turkey which examined the economic and social aspects of practices in this study, where fully reached the objectives of the minimum wage system have been identified. The economic and social conditions of the day the minimum wage is appropriate, fair and determined that it was not set at a level worthy of human dignity. This situation is caused by intense criticism and the emergence of disputes between the employee and the employer has been an impediment to the establishment of social peace in the real sense. The Turkish minimum wage fixing system based on scientific and objective data, in accordance with international norms must be replaced.

Key Words: Minimum wage, Turkey, Labor Law.

Jel Codes: J30, J31, J38

Türkiye'de Asgari Ücret Uygulamasının Tarihsel Gelişimi, Mevcut Sorunları Ve Çözüm Önerileri

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye'deki asgari ücret uygulamasının gelişimi tarihsel bir perspektiften ele alınmış ve bu alandaki mevcut sorunlar tespit edilerek somut çözüm önerileri getirilmiştir. Türkiye'deki asgari ücret uygulamalarının ekonomik ve sosyal açıdan incelendiği bu çalışmada, asgari ücret sisteminin amaçlarına tam olarak ulaşamadığı tespit edilmiştir. Asgari ücretin günün ekonomik ve sosyal koşullarına uygun, adil ve insanlık onuruna yaraşır düzeyde belirlenmediği tespit edilmiştir. Bu durum işçi ile işveren arasında ihtilafların ve yoğun eleştirilerin ortaya çıkmasına neden olmuş, gerçek anlamda sosyal barış ortamının oluşmasına engel olmuştur. Türk asgari ücret tespit sisteminin bilimsel ve objektif verilere dayanan, uluslararası normlara uygun bir şekilde değiştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Asgari ücret, Türkiye, İş Kanunu.

Jel Kodları: J30, J31, J38

1. GİRİŞ

Sosyal politika açısından ücret, verime göre ve gereksinime göre olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İktisadi bir kavram olan verime göre ücret işçilerin yaptıkları işin çıktısına ve harcadıkları emeğe göre ücret almalarının ifadesidir. Sosyal bir kavram olan gereksinime göre ücret ise emeğin karşılığı değil, insanın yaşaması, varlığını sürdürmesi için gerekli asgari gelirin kaynağı şeklinde ifade edilir (Gökdere, 1997:108).

Ücret, işçi açısından gelir, işveren açısından ise maliyet unsuru olduğundan, genellikle işçi ile işveren arasındaki anlaşmazlıkların başlıca nedeni olmaktadır. İşçinin tek gelir kaynağı ücret olduğundan işçi açısından büyük önem taşımaktadır. İşçi, ücret düzeyini faydasını maksimize edecek şekilde yüksek, işveren ise maliyetlerini minimize edecek şekilde düşük belirlemeye çalışmaktadır. Bu karşılıklı mücadelede işçinin işini kaybetme korkusu, işverenin ücretleri düşük düzeyde belirleyebilmesiyle sonuçlanabilir. İşçilerin işveren tarafından istismarını önleme ve işçilere insan onuruna yaraşır asgari bir geçim düzeyi sağlayacak ücret seviyesini belirleme gerekliliği devletin ücretlerin alt sınırına müdahale etmesini zorunlu kılmıştır. Hükümetlerin önemli bir sosyal politika aracı olan asgari ücret, 1800'lü yıllardan itibaren birçok ülkede uygulanmaya başlanmıştır (Yılmaz ve Terzi, 2006:121; Öztürk, 2005:30).

Bu çalışmanın yapılmasındaki temel amaç, Türkiye'de iktisadi ve sosyal politikalar açısından asgari ücretin çok önemli bir araç olarak görülmesidir. Asgari ücret sorununun teorik ve pratik tarafları ile ele alınarak incelendiği bu çalışmada, asgari ücret kavramının genel bir değerlendirmesi yapılacaktır. Sonrasında Türkiye'deki asgari ücret uygulamaları tarihsel bir perspektiften ele alınacaktır. Son olarak asgari ücret tespit sistemindeki mevcut hata ve eksikler tespit edilecek ve somut çözüm önerileri getirilecektir.

2. ASGARİ ÜCRET KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

Ücretlerin alt sınırına müdahalenin geçmişi oldukça eskidir. Düşünce olarak Eflatun'a uygulama alanı olarak da Hammurabi Yasaları'na kadar uzanan bu olgu, Ortaçağ'da adil ücret anlayışı kapsamında ele alınmıştır (Korkmaz, 2003). Dini ve felsefi görüşlerin ilgi ile karşıladığı asgari ücret fikri Batı dünyasında ilk defa XIII. yüzyılda, Hıristiyanlığın adalet fikrine dayanan Canoniste'ler tarafından "İşçiye yaşaması için yeterli ücret verilmesi" şeklinde savunulmuştur. Thomas Aquinas: "Nasıl ki adalet hissi bir mal için uygun bir bedel ödenmesini gerektiriyorsa, insan emeği için de adil bir ücret ödenmesini gerektirir" demiştir (Mochrie, 2005:38). XV. ve XVI. yüzyıllarda din adamları Katolikliğin asgari ücret lehindeki düşüncelerini açık bir tarzda yeniden ortaya koymuşlardır. Ancak işçilerin sosyal bir sınıf olarak henüz ortaya çıkmadığı ve işçi ile işveren arasında kesin sınıflaşmaların bulunmadığı Ortaçağ lonca sisteminde bu görüşler yeterince etkili olamamıştır. XIX. yüzyılda ortaya çıkan klasik liberal ekolde, ücretlerin asgari düzeyinin devlet müdahalesi ile tespitinin sadece bireysel hak ve hürriyetlere aykırı olmak ve doğal iş piyasası kurallarını bozmakla kalmayacağı, aynı zamanda uygulamada çeşitli sorunlar doğuracağı savunulmuştur. Sanayi Devrimi'nin bir sonucu olarak ortaya çıkan işçinin sömürülmesi olgusunun engellenmesi için, devletin ekonomik ve sosyal alanda düzenleyici bir rol oynaması gerektiği düşüncesi, XIX. yüzyılın sonlarından itibaren asgari ücret uygulamalarının başlamasını sağlamıştır. Asgari ücret uygulamalarının başlatılmasında Sosyal-Katolik Doktrin'in ve sosyalist görüşlerin önemli etkisi olmuştur (Pontifical Council for Justice and Peace, 2004). Asgari ücret

uygulamasına; Yeni Zelanda'da 1894'te, Avusturya'da 1896'da, İngiltere'de 1909'da, Fransa'da 1915'te ve ABD'de 1938'de başlanmıştır (Eriş, 1969:16).

Literatürde asgari ücretin farklı unsurlarını ön plana çıkaran değişik tanımlar yapılmıştır. Tanımlardaki bu farklılıklar asgari ücretin sadece iktisadi değil de, aynı zamanda kamusal ve sosyal faktörlerle ilgili bir konu olmasından kaynaklanmaktadır. Tanımlarda asgari ücretin, işçinin yanı sıra ailesine de uygun bir yaşam standardı sağlaması, sadece fizyolojik değil de, sosyal ihtiyaçları da karşılayacak düzeyde olması ve uyulmasının zorunlu olduğu vurgulanmıştır. Genel bir tanımla asgari ücret; işçi ve ailesine günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasına imkan veren, uyulması zorunlu olan alt sınır ücret düzeyidir.

Asgari ücretin iktisadi, kamusal, sosyal, hatta uluslararası ilişkileri ilgilendiren karmaşık bir konu olması, asgari ücretin tespit edilmesindeki amaçları çeşitlendirmektedir. Bu amaçları öncelikle genel ve özel amaçlar şeklinde ikiye ayrılabilir (Gökdere, 1997:108):

- Genel amaçlar: İşçi ve ailesine sosyal bakımdan uygun bir yaşam düzeyi sağlamak, ekonomik kriz dönemlerinde ücretlerin belirli bir düzeyin altına düşmesine engel olmaktır.
- Özel amaçlar: Eşit işe eşit ücret prensibi kapsamında asgari ücret düzeyinde kadın erkek eşitliğini sağlamak, ücretler arasındaki farklılıkları azaltmak, sosyal yardım teşkilatının yükünü hafifletmek, işverenler arasında düşük ücret ödemelerinden dolayı oluşabilecek haksız rekabeti önlemek, devletin asgari ücreti tespit ederek diğer ücret seviyelerini etkilemektir.

Asgari ücretin tespitinde üç önemli prensibe uyulması gerekmektedir. Bunlardan birincisi, çalışma iktidarı sağlama prensibidir. Bu prensibe göre asgari ücret, işçiye emeğini arz etmeye devam edebileceği düzeyde kaloriyi almasına yetecek geliri sağlamalıdır. İkincisi, asgari sosyal ihtiyaç prensibidir. Bu prensibe göre asgari ücretin, işçiye sosyal bakımdan uygun asgari bir yaşam seviyesi sağlaması gerekmektedir. Üçüncüsü, ücretin ödenebilir olması prensibidir. Bu prensibe göre asgari ücretin tespitinde genel ekonomik durumun ve işletmelerin ödeme kapasitelerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Eriş, 1969:17).

Asgari ücretin tespiti gelişmiş veya az gelişmiş bütün ülkeler açısından önem taşıyan bir konudur. Ancak gelişmiş ülkelerde işletmelerin ödeme kapasitesi açısından geniş imkanlara sahip olmaları, sendikaların ve mesleki kuruluşların toplu iş sözleşmelerinde ücretliler lehine müdahalede bulunma imkanına sahip olmaları asgari ücrete olan bağımlılığı azaltmaktadır. Nitekim gelişmiş ülkelerde asgari ücretle çalışan işçilerin oranı düşüktür. Buna rağmen toplu iş sözleşmelerinde asgari ücret düzeyinin baz alınması ve kriz dönemlerinde çalışanlara ücret garantisi sağlamasından dolayı, asgari ücretler gelişmiş ülkelerde halen önem verilen bir konudur. Az gelişmiş ülkelerde ise işsizliğin yaygın olması, işletmelerin yeterli ödeme kapasitesine sahip olmamaları, sendikaların ve mesleki kuruluşların yeterince örgütlenememeleri vb. elverişsiz koşullar, devletin ücretlere müdahale etmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla az gelişmiş ülkelerde asgari ücretlerin tespiti hayati bir niteliktedir (Gerek, 1999:21-22).

Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olmasına rağmen, istihdam açısından az gelişmiş ülkelerin özelliklerinin büyük kısmını taşımaktadır. Toplam işgücü arzının toplam işgücü talebinden fazla olduğu, toplam emek arzının büyük bölümünün vasıfsız işgücünden oluştuğu ve işsizlerin büyük kısmının işe başlarken düşük ücretlerle çalışmayı kabul etmek zorunda

kaldıkları Türkiye’de, asgari ücret sisteminin uygulanması son derece önemlidir. Çalışanların % 43,2’sinin asgari ücretle istihdam edilmesinin yanı sıra, sigortalı veya kayıt dışı statüde çalışanların alacakları ücretlerin belirlenmesinde asgari ücret artışlarının referans olarak alınması, asgari ücretin etkisini ve önemini artırmaktadır (DİSK, 2010).

3. TÜRKİYE’DE ASGARİ ÜCRET SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Asgari ücret kavramı ilk olarak 1936 tarihli 3008 Sayılı İş Kanunu ile Türk hukuk mevzuatına girmiştir. 3008 Sayılı İş Kanunu’nun 32. maddesinde asgari ücretle ilgili düzenlemelerin hazırlanacak yönetmelikle yürürlüğe gireceği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 1936). Ancak sözü edilen yönetmeliğin hazırlanıp yürürlüğe konulamaması nedeniyle, 1951 yılına kadar asgari ücret uygulamasına geçilememiştir.

1950 tarihli ve 5518 sayılı İş Kanunu’na bağlı olarak yürürlüğe giren 1951 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliği ile Türkiye’de asgari ücret uygulamasına başlanmıştır. Yönetmelikte asgari ücretin tespiti görevi, Mahalli Asgari Ücret Tespit Komisyonları’na verilmiştir. Komisyonların Çalışma Bakanlığı’na bağlı bir memurun başkanlığında, işçi ve işveren temsilcilerinden; ticaret ve sanayi odası, belediye ve sendikalara bağlı birer üye ile hükümet temsilcisinden oluşması kararlaştırılmıştır. Bu şekilde komisyonda, işçi ve işverenler eşit şekilde temsil edilmekte; ayrıca hükümet ve mahalli idare temsilcilerine tarafsız kimseler sıfatıyla yer verilmekteydi. Yönetmelikte mahalli komisyonların asgari ücretleri tespit ederken; bölgenin genel ekonomik durumu, ilgili işkolunun ekonomik durumu, bölgede ve işkolunda ödenmekte olan ücretlerin ortalaması, işçilerin ortalama hayat seviyeleri vb. koşulların göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. Yönetmelikte, komisyonunun bu koşulları tespit edebilmesi için anketler yaparak bilgi toplaması kararlaştırılmıştır. Yönetmelikte ILO’nun Eşit İşe Eşit Ücret Prensipleri çerçevesinde, aynı işi yapan kadın ve erkek işçiler arasında asgari ücretler açısından bir ayırım yapılmaması kararlaştırılmıştır. Yönetmelikte, mahalli komisyonların kararlarına karşı yapılacak itirazları inceleme ve kesin karar verme organı olarak İtiraz Tetkik Kurulları’nın kurulması kararlaştırılmıştır. İtiraz Tetkik Kurulları’nda işçi ve işveren temsilcilerinin bulunmaması, kurulun sadece çeşitli bakanlıklara bağlı devlet görevlilerinden oluşturulması kararlaştırılmıştır (Resmi Gazete, 1950, 1951).

Asgari ücretin hukuki esasları 1961 yılından sonra daha sağlam temellere dayandırılmıştır. Bunun nedeni, 1961 Anayasası’nda kabul edilen sosyal devlet ilkesidir. Anayasa’nın 2. maddesindeki «Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir devlettir» hükmü ile Türkiye’de ilk defa iktisadi ve sosyal haklar anayasa kapsamında ele alınmıştır. 1961 Anayasası’nda asgari ücret kavramına açıkça yer verilmemiş olmasına rağmen; 41. maddedeki “İktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir. Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adâletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır” şeklindeki hükmünden, devletin ücretlerin tespitinde sosyal adalet prensibini kabul ettiği açıkça anlaşılmaktadır (Resmi Gazete, 1961).

1967 tarihli 931 sayılı İş Kanunu’na bağlı olarak yürürlüğe giren 1968 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliği ile asgari ücret tespiti sistemi tamamen yeni esaslara bağlanmıştır. Yönetmelik ile getirilen en önemli yenilik, asgari ücretin fizyolojik ihtiyaçların yanı sıra, sosyal ihtiyaçları da karşılayacak düzeyde tespit edilmesi hükmüdür. 1968 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliği ile getirilen yenilikler şu şekilde özetlenebilir (Resmi Gazete, 1967, 1968):

- 1961 Anayasa'sının 41. maddesindeki "İktisadi ve sosyal hayat, adâlete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir" hükmü doğrultusunda asgari ücretin tespitinde genellik kabul edilmiştir. Bu kapsamda bütün çalışanların yeterli bir yaşam düzeyine ulaşması için adil bir ücret almaları gerektiği kabul edilmiştir.

Mahalli Asgari Ücret Tespit Komisyonları kaldırılarak, yerine Merkezi Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun kurulması kabul edilmiştir. Komisyonun, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın belirleyeceği bir üyenin başkanlığında, Çalışma Genel Müdürlüğü temsilcisi, İşçi Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü temsilcisi, TÜİK temsilcisi, Devlet Planlama Teşkilatı Temsilcisi ile bünyesinde en çok işçiyi bulunduran işçi kuruluşunun seçeceği beş, bünyesinde en çok işvereni bulunduran işveren kuruluşunun seçeceği beş temsilciden oluşması uygun görülmüştür. Yani komisyonun eşit sayıdaki işçi, işveren ve devlet temsilcilerinden oluşan bir yapıda teşkil edilmesi kararlaştırılmıştır. Yönetmeliğe istinaden, işçi temsilcilerinin seçiminde Türk-iş Konfederasyonu'na, işveren temsilcilerinin seçiminde ise Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'na üye seçme yetkisi verilmiştir.

- Yönetmelikte merkezi komisyona asgari ücreti bölgesel düzeyde, işkolu esasına göre veya ulusal düzeyde tespit etme yetkisi tanınmıştır. Yani asgari ücretin tespit yönteminin seçimi komisyonun takdirine bırakılmıştır.

- Yönetmelikte komisyonun asgari ücreti tespit ederken; hayat pahalılığı (fiyat ve geçinme endeksleri), fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel ortalaması, işçinin çocuk veya yetişkin oluşu (16 yaş sınırı), yapılan işin niteliği gibi ekonomik verileri göz önünde bulundurması gerektiği belirtilmiştir.

- Asgari ücret tespit komisyonunun en geç iki yılda bir Çalışma Bakanlığı'nın çağrısı ile toplanması, üye oylarının çoğunluğu ile karar verilebilmesi ve komisyon tarafından verilen kararların kesin olduğu, yani ilgili tarafların karara itiraz edemeyeceği kabul edilmiştir.

İşverenlerin Danıştay'a başvurmaları üzerine 931 sayılı İş Kanunu ve 1968 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliği uygulamaya geçmeden iptal edilmiştir. Bunun üzerine 1971 tarihli 1475 sayılı İş Kanunu ve 1972 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliği kabul edilmiştir. 1972 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliği, birkaç fark dışında, esas itibarıyla 1968 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliği ile aynıydı. Bu farklılıklar şöyle özetlenebilir (Resmi Gazete, 1971, 1972):

- 1968 tarihli yönetmelikte, asgari ücretin çalışma saati baz alınarak hesaplanması kabul edilmişti. 1972 tarihli yönetmelikte asgari ücretin günlük ücretler baz alınarak hesaplanması kararlaştırılmıştır.

- 1972 tarihli yönetmelikte, komisyon kararlarının bir gerekçeye dayandırılması zorunluluğu getirilmiştir.

- 1972 tarihli yönetmelikte, tarım ve orman işçilerine uygulanacak asgari ücretin farklı bir yöntemle tespit edilmesi kararlaştırılmıştır. Tarım ve orman işçilerinin asgari ücretlerinin tespiti sürecinde komisyona Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği tarafından atanacak birer üye ile tarım ve orman işkollarında faaliyet gösteren en çok üyesi bulunan işçi sendikalarından birer temsilcinin katılması kararlaştırılmıştır.

1982 Anayasası'nın 49. maddesindeki "Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır" ve 55. maddesindeki "Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır. Asgari ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da göz önünde bulundurulur" (Resmi Gazete, 1982) şeklindeki hükümler doğrudan asgari ücret ile çalışanlara yöneliktir.

2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'na bağlı olarak yürürlüğe giren 2004 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliği'nde önceki yönetmelikteki hükümler değiştirilmeden kabul edilmiştir (Resmi Gazete, 2003, 2004).

4. TÜRKİYEDE ASGARİ ÜCRET UYGULAMASINDAKİ MEVCUT SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Türkiye'deki çalışanların büyük bir kısmının ekonomik ve sosyal yaşam koşullarını belirleyen asgari ücret sistemi, yasal düzenlemeler ve uluslararası sözleşmeler çerçevesinde oluşturulmuştur. Ancak asgari ücret konusunun, özellikle tespit dönemlerinde ortaya çıkan uyuşmazlıklar ve yoğun eleştirilerle gündeme gelmesi, mevcut sistemin işçi ve işverenler arasında sosyal barışı sağlayacak nitelikte olmadığını göstermektedir. Bu çerçevede yürürlükteki asgari ücret sisteminde tespit edilen hata ve yetersizlikler ile bu konudaki çözüm önerileri aşağıda özetlenmiştir:

- Asgari Ücret Tespit Komisyonu devletin çeşitli kurumlarına bağlı beş hükümet temsilcisi ile bünyesinde en çok işçiyi bulunduran işçi kuruluşunun seçtiği beş temsilci ve bünyesinde en çok işvereni bulunduran işveren kuruluşunun seçtiği beş temsilciden oluşmaktadır. Bu doğrultuda, komisyonda işçileri Türk-İş üyeleri, işverenleri ise TİSK üyeleri temsil etmektedir. Ancak eşit sayıda işçi, işveren ve devlet temsilcilerinden oluşan bu komisyonun ideal bir yapıda olduğu söylenemez. Öncelikle işçi kesimine ayrılan beş üye arasında Türk-İş'in yanı sıra DİSK ve HAK-İŞ konfederasyonlarından temsilcilerin bulunmaması Türkiye'de geçerli olan nispi temsil usulüne aykırıdır. Daha da önemlisi Türk-İş'in, toplu sözleşmelerde sadece kendi sendikalı üyelerini temsil etme yetkisine sahip bir örgüt olmasıdır. Oysa asgari ücretlilerin büyük çoğunluğu sendikasız, örgütlenmemiş işçilerden oluşmaktadır. Yani Türk-İş ile komisyonda temsil ettiği asgari ücretliler arasında örgütsel bir bağlantı mevcut değildir. Aynı sorun işveren temsilcileri açısından da geçerlidir. Türkiye'deki işverenlerin tümünün üyesi olmadıkları TİSK'e bütün işverenleri temsilen komisyonda yer alma yetkisinin tanınması yanlış bir uygulamadır. Ayrıca komisyona katılan hükümet temsilcilerinin tarafsızlığı konusunda ciddi kuşkular bulunmaktadır.

Komisyonun yapısından kaynaklanan bu çarpıklık, adaletsiz kararların alınmasına yol açmıştır. Komisyonda alınan kararların büyük çoğunluğu işveren temsilcilerinin talepleri doğrultusunda, işveren ve hükümet temsilcilerinin ittifakıyla, oy çoğunluğu ile alınmıştır (Engin, 2006). Kuruluşundan itibaren iktidarda bulunan hükümetlerin politikalarına paralel bir tutum sergilemeyi kendisine ilke edinen Türk-İş ise, konuyu her yıl asgari ücretlerin açıklandığı günlerde basına verdiği birkaç yakınma ve tepki demeciyle geçiştirmektedir (Kutal, 1969; Üçışık, 2010:10). Komisyonun katılımcı ve demokratik olmayan yapısından kaynaklanan dayatmacı uygulamalarına son verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda öncelikle

komisyondaki işçi temsilcilerinin asgari ücretliler arasından seçilmesi veya asgari ücretlilerin sendikali duruma getirilmesi gerekmektedir. İşveren temsilcilerinin ise TİSK yerine, Türkiye'deki bütün işverenlerin zorunlu olarak üye oldukları Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından seçilmesi gerekmektedir. Komisyona hükümet temsilcileri yerine üniversitelerden, yargıdan ve ILO'dan tarafsız üyelerin atanması daha uygun olacaktır. Ayrıca asgari ücretli olarak çalışan kadın oranına uygun olarak, kadın temsilcilerin komisyonda yer alması gerekmektedir.

- İşçiye ve ailesine insanca yaşamasını mümkün kılacak bir ücret ödenmesi gereği zamanımızda dünyanın pek çok ülkesinde artık tartışma konusu bile olmayan temel ilkelerden biridir. O kadar ki Batı ülkelerinin çoğunda bu pay "Kutsal Ücret" adıyla anılmaktadır (Saville, 1965). Ancak mevcut Asgari Ücret Yönetmeliği'nde ve hesaplama yönteminde sadece işçinin fizyolojik ve sosyal ihtiyaçları dikkate alınmaktadır.

Asgari ücretin aile bireyleri dikkate alınmadan belirlenmesi asgari ücretlinin bekar olduğu, bekar kalacağı ve geçimini sağlamakla yükümlü olduğu herhangi bir aile yakınının bulunmadığı varsayımlarının kabul edildiği anlamına gelmektedir. Ancak varsayılan bu asgari ücretli profili, Türkiye'nin sosyal gerçekleriyle bağdaşmamaktadır. Öncelikle Türkiye'de aile bağımlılığı sosyolojik bir olgudur. Ayrıca asgari ücretlilerin aile bireylerinin tümünün çalıştığını veya kendilerine yetecek miktarda gelir elde ettiklerini gösteren herhangi bir istatistiksel veri mevcut değildir.

Asgari ücretin tespitinde aile unsurunun dikkate alınmaması uluslararası sözleşmelere ve Türk hukuk mevzuatına aykırıdır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 16. maddesinde, ailenin toplumun temel unsuru olduğu ve devlet tarafından korunması gerektiği belirtilmiştir. 23. maddesinde; çalışan herkesin, kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlayacak düzeyde, adil ve elverişli ücretlendirilmeye hakkı olduğu belirtilmiştir. 25. maddede ise; her şahsın gerek kendisi gerekse ailesinin refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine hakkı olduğu belirtilmiştir. (United Nations, 1948). Avrupa Sosyal Şartı'nın I. bölüm 4. maddesinde; tüm çalışanların, kendilerine ve ailelerine yeterli bir yaşam düzeyi sağlamak için adil bir ücret alma hakları olduğu belirtilmiştir. (Council of Europe, 1996). ILO'nun 131 sayılı sözleşmesinin 3. maddesinde; işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçlarının, asgari ücret düzeyinin belirlenmesinde dikkate alınması gereken unsurlardan biri olduğu belirtilmiştir. Türkiye Anayasası'nın 41. maddesinde; ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve devletin ailenin refahıyla ilgili gerekli tedbirleri alması gerektiği belirtilmiştir. (Resmi Gazete, 1982). Türk Medeni Kanunu'nda; kocanın, eşinin ve çocuklarının her türlü fiziksel, sosyal, kültürel ihtiyaçlarını sağlamakla yükümlü olduğu belirtilmiştir (Akıncı, 2004).

Asgari ücret tespitinde işçinin ailesinin göz ardı edilmesi sosyal güvenlik düzenlemeleriyle de bağdaşmamaktadır. Asgari ücret işçinin kişisel harcamaları baz alınarak belirlenmesine rağmen, asgari ücretten işçinin aile fertlerine yardım yapılmak üzere hastalık ve ölüm sigortası primleri kesilmektedir. Nitekim işçinin ölümü halinde yakınlarına, işçinin desteğinden yoksun kaldıkları gerekçesiyle aylık bağlanmaktadır (Üçışık, 2010). Asgari Ücret Yönetmeliği'nde işçinin sadece kendisinin dikkate alınması, sosyal güvenlik kanunlarında ise işçinin kendisinin yanı sıra geçindirmekle yükümlü olduğu aile fertlerinin dikkate de alınması önemli bir çelişkidir.

Asgari ücretin işçinin ailesini geçindirecek düzeyde tespit edilmemesi, küçük çocuklu annelerin ve öğrenim çağındaki çocukların zorunlu olarak çalışmalarına yol açmaktadır.

Nitekim TÜİK'in 2006 yılı verilerine göre, Türkiye'deki 6-17 yaş grubundaki 16.264.000 çocuktan 958.000'i çalışmaktadır. Çalışan çocukların % 68,5'i öğrenimlerine devam etmemektedir. Aynı şekilde, eşinin geliri aileyi geçindirecek düzeyde olmamasından dolayı zorunlu olarak çalışan küçük çocuklu annelerin sayısı oldukça fazladır. Asgari ücretin yetersizliği, çalışacak durumda olmayan kadınlar için çalışmayı hak veya özgürlük olmaktan çıkarıp zorunluluk haline dönüştürmektedir. Normal şartlarda işsiz sayılmayan, ancak asgari ücretin düşüklüğünden dolayı çalışmak zorunda kalan ev hanımları ve çocuklar, gerçek anlamda işsiz olan aile reislerinin istihdam imkanlarının daralmasına yol açmaktadır (TÜİK, 2007; Üçışık, 2010). Bu durum çeşitli sosyal sorunların ortaya çıkmasına ve gelir dağılımında dengesizliğin artırmasına yol açmaktadır.

Bu çelişkili durum iki farklı yöntemle çözülebilir: Birincisi; Asgari Ücret Yönetmeliğinin 1. maddesindeki «işçinin» ifadesinin «işçinin ve ailesinin» şeklinde değiştirilmesi ve buna bağlı olarak asgari ücret tespit yönteminin işçinin ailesini kapsayacak şekilde değiştirilmesidir. İkincisi ise; asgari ücret tespit yöntemi değiştirilmeden, gelişmiş ülkelerdeki gibi aile yardımlarının etkin bir sosyal güvenlik sistemi kapsamında yürütülmesidir. Ülkenin ve işverenin genel ekonomik durumu, seçilecek yöntemin belirlenmesindeki en önemli etken olacaktır.

- Tespit edilen asgari ücretlerden hem işçi hem de işveren kesiminin memnun kalmaması, bu konudaki tartışmaların devamlı olarak gündemi meşgul etmesine yol açmaktadır. Asgari ücret düzeyinin işçi açısından düşük, işveren açısından ise yüksek bulunduğu bu tezat durum, asgari ücrete uygulanan vergi ve sosyal güvenlik primi kesintilerinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. 2011 yılı için aylık asgari ücret tutarı 837,00 TL belirlenmiştir. Belirlenen bu tutara 237,79 TL vergi ve sosyal güvenlik primi kesintisi uygulandıktan sonra, işçiye ödenecek net tutar 599,21 TL'ye inmiştir. Ayrıca işveren istihdam ettiği asgari ücretli için 179,96 TL sosyal güvenlik primi ödemektedir. (Yaklaşım, 2011). Bu veriler, asgari ücretlinin işverene maliyeti ile net maaşı arasında toplam % 41,1 oranında vergi ve sosyal güvenlik primi kesintisi uygulandığını göstermektedir. Asgari ücrete uygulanan kesinti oranlarının yüksek olması işçinin gelirini azaltmakta, işverenin istihdam maliyetini artırmaktadır. Bu durum, kayıt dışı istihdamın artmasına neden olmaktadır.

Asgari Ücret Yönetmeliği'nde; "...zorunlu ihtiyaçları günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret" şeklinde tanımlanan asgari ücretin vergilendirilmesi önemli bir çelişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Çalışanların yaşamlarını asgari düzeyde sürdürebilmelerine yetecek gelirden vergi alınması, Anayasa'nın sosyal adalet anlayışına ve 73. maddesindeki "Herkes... mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır." hükmü ile çelişmektedir. Asgari ücretin vergilendirilmesi ayrıca vergi hukukundaki Vergi Adaleti İlkesi'ne ve Vergilemede Ödeme Gücü (İktidar) İlkesi'ne aykırıdır (Savaş, 2008).

- Asgari Ücret Tespit Komisyonu asgari ücreti, TÜİK'in (TURKSTAT) hazırladığı Türkiye Geneli Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi sonuçlarına göre hesaplamaktadır. Anketin yöntem bölümünde, brüt gelirden dolaysız vergi ve benzeri kesintiler düşüldükten sonra kişisel harcanabilir gelire ulaşıldığı ve bunların toplanarak hanehalkı harcanabilir gelirin belirlendiği ifade edilmiştir. Nitekim anketteki harcama kalemleri arasında vergi, sosyal güvenlik primi ve diğer yasal kesintiler bulunmamaktadır. Yani ankette net gelir esas alınmıştır. Komisyonun net geliri esas alan bu anketin sonuçlarını baz alarak hesapladığı asgari ücreti, brüt tutar olarak kabul eden mevcut uygulaması doğru

değildir. Ayrıca Asgari Ücret Yönetmeliği'nde komisyonun açıkladığı asgari ücret düzeyinin brüt tutar olduğuna dair bir ifade bulunmamaktadır. Buna istinaden, komisyonun belirlediği asgari ücret tutarına vergi ve sosyal güvenlik kesintileri uygulanmasının bilimsel ve yasal bir dayanağı olmadığı söylenebilir. Ayrıca çalışanın geçimini asgari düzeyde sürdürebilmesi amacıyla belirlenen asgari ücrete, tasarruf teşvik kesintisi uygulanmasının tutarlı bir açıklaması yoktur.

Mevcut olumsuz durumun düzeltilmesinde gelir vergisindeki asgari geçim indirimi ile asgari ücret tutarının eşitlenmesi ve sosyal güvenlik kesintilerinin mümkün olduğunca azaltılması en pratik yol olarak görünmektedir. Nitekim yıllardan beri birçok siyasi partinin seçim bildirgesinde asgari geçim indiriminin asgari ücret düzeyine çıkarılacağı; başka bir deyimle, asgari ücretin vergi dışı bırakılacağı ifade edilmiştir. Bunun gerçekleşmesi için 1992 yılında meclis hükümete en az geçim indirimini asgari ücret düzeyine kadar artırabilme yetkisi vermiştir. Ancak günümüze kadar iktidara gelen hiçbir siyasi parti bu konuda somut bir adım atmamıştır. Hükümetlerin bu uygulamayı başlatmamalarının nedeni, devlet gelirinde büyük kayıpların olacağı endişesidir. Ancak asgari ücretin vergi dışı bırakılması, sanıldığı miktarda gelir kaybına neden olmayacaktır. Çünkü tasarruf eğilimleri düşük olan asgari ücretlilerin vergi dışı bırakılması, toplam talebi dolayısıyla mal ve hizmet üretimini artıracaktır. Bu ise devletin mal ve hizmetler üzerinden aldığı dolaylı vergi gelirlerini artıracaktır. Bu uygulama gelir dağılımındaki dengesizliği azaltacaktır. Gelişmiş ülkelerdeki uygulamalar incelendiğinde, Almanya dışında asgari ücretin tamamen vergi dışı bırakıldığı bir ülkenin olmadığı görülmektedir. Ancak bu ülkelerde asgari ücretliler aile ve çocuk yardımları, işsizlik sigortası, negatif gelir vergisi gibi sosyal güvenlik düzenlemeleriyle korunmaktadırlar (Eser & Terzi, 2008; Korkmaz, 2001). Asgari ücretlileri koruyan bu tür uygulamaların mevcut olmadığı Türkiye'de, asgari ücretten alınan sosyal güvenlik primlerinin azaltılması ve vergi kesintilerinin kaldırılması doğru bir uygulama olacaktır.

- Türkiye ekonomisinin en önemli sorunlarından biri kayıtdışı istihdamdır. Kayıtdışı istihdam asgari ücret uygulamasının etkinliğini sınırlandıran en önemli faktörlerden biridir. Türkiye'de kayıtdışı istihdam oranı % 48,5'tir. Kayıtdışı istihdamın kayıt altına alınarak vergilendirilmesi durumunda, devlet asgari ücrete uyguladığı vergi oranlarını gelir kaybına uğramadan düşürebilecektir. Ancak bunun gerçekleştirilebilmesi için ciddi bir kontrol sisteminin geliştirmesi ve toplumun her kesiminin bilinçlendirilerek, bu konuda duyarlı olmalarının sağlanması gerekmektedir (DPT, 2001; Presidency of Revenue Administration, 2009).

- Türkiye'de asgari ücretler yılda bir kez, altı aylık dönemler için tespit edilmektedir. Asgari ücret artış oranı tespit edilirken gerçekleşmesi beklenen enflasyon oranı göz önünde bulundurulmaktadır. Ancak bu sistemde, dönem içinde beklenmeyen enflasyonist yükselmelerden dolayı asgari ücretin satın alma gücünü kaybetmesi ihtimali dikkate alınmamaktadır. Gelişmiş birçok ülke bu sorunu Sliding Scale Sistemi'ne geçerek çözmüşlerdir. Sliding Scale Sistemi; ücretlilerin satın alma gücünü muhafaza etmek amacıyla, ücretlerin enflasyon ile orantılı olarak artması prensibine dayanır. Türkiye'de, mevcut asgari ücret düzeyindeki adaletsizliklerin giderilmesi koşuluyla, Sliding Scale Sistemi'ne geçilmesi faydalı olacaktır.

- Günümüzde asgari ücret sisteminden, işçilerin sadece mevcut durumunu muhafaza etmesi değil; aynı zamanda daha uygun bir yaşam seviyesi sağlanması beklenmektedir. Nitekim gelişmiş Batı ülkelerinin birçoğunda asgari ücret, ekonomik ve sosyal açıdan asgari

bir yaşam standardı sağlama niteliğini giderek yitirmekte; iktisadi ve sosyal gelişmeden adil bir pay sağlayıcı bir araç niteliği kazanmaktadır. Yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, Türkiye ekonomisinde 2001 yılından itibaren gerçekleşen yüksek büyüme trendi, asgari ücretlilerin reel alım gücüne yansımamıştır (Üçışık, 2010). Bu çerçevede, asgari ücret tespitlerinde produktivite artışlarının hesaba katılması, asgari ücretlilerin refah düzeylerinin yükselmesini sağlayacaktır. Ayrıca asgari ücretlilerin milli gelirden adil bir pay almasının sağlanması, gelir dağılımındaki dengesizliğin azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

- Türkiye’de bölgeler arasındaki ekonomik ve sosyal gelişmişlik seviyesi, dolayısıyla geçim şartları son derece farklı olmasına rağmen, ülke genelinde geçerli tek bir asgari ücret düzeyinin belirlenmesi önemli bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü hayat pahalılığındaki farklılıklar, asgari ücretin satınalma gücünde önemli ölçüde farklılaşmaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca işsizlik oranlarındaki farklılıklar, asgari ücrete verilen önemi bölgelere göre farklılaştırmaktadır. Belirlenen asgari ücretler geri kalmış bölgelerdeki birçok ilde ortalama bir ailenin geçinmesi için yeterlidir. Fakat gelişmiş bölgelerdeki büyükşehirlerde yaşayan aileler aynı miktardaki asgari ücret ile geçinememekte; beslenme, barınma, ulaşım gibi temel ihtiyaçlarını bile karşılayamamaktadır (ASO, 2005, Üçışık, 2010). Mevcut durum, ülke genelinde belirlenen tek asgari ücret düzeyinin bütün çalışanların zorunlu ihtiyaçlarını asgari düzeyde karşılamalarını sağlayacağı varsayımının gerçeklerle bağdaşmadığını göstermektedir.

Türkiye’de 1960 yılında uygulanmaya başlanan Kalkınmada Öncelikli Yöre Politikası kapsamında uygulanan teşvik tedbirlerine ve 2001 yılından itibaren gerçekleşen yüksek büyüme hızlarına rağmen, geri kalmış bölgelerde özel sektörün istihdam yaratma kapasitesi yeterince artmamıştır. Yani, geri kalmış bölgelerde yüksek işsizlik sorunu çözüme kavuşturulamamıştır. Bu çerçevede, bölgesel asgari ücret sistemine geçilmesi; bir başka deyişle, geri kalmış bölgeler için asgari ücretin daha düşük düzeylerde belirlenmesi üretim maliyetlerini düşürecek ve yatırımların bu bölgelere kanalize edilmesini kolaylaştıracaktır. Asgari ücretin bölgesel olarak belirlenmesi, kalkınmada öncelikli yörelerde uygulanan yatırım teşviklerine işlerlik kazandıracak ve işletmelerin ülke genelinde daha dengeli şekilde dağılmasına katkı sağlayacaktır (ASO, 2005)

Türkiye’de özellikle emek yoğun üretim yöntemleri, artan uluslararası rekabet karşısında sürekli olarak güç kaybetmektedirler. İşgücü maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle, özel sektör yatırımlarının bir kısmı Bulgaristan’a, Romanya’ya Ukrayna’ya ve Çin’e yönelmiştir. Buna karşılık gelir düzeyi düşük ve işsizliğin yoğun olduğu bölgelerde mevcut asgari ücretten daha düşük bir ücretle çalışmaya hazır yüz binlerce işsiz bulunmaktadır. Nitekim milyonlarca kişi, her türlü sosyal güvenceden yoksun, asgari ücretten daha düşük ücretlerle kayıtdışı statüde çalışmaktadır. Bölgesel asgari ücret uygulaması, rekabet gücündeki aşınmayı telafi edecek, hatta ihracat imkanlarını artıracaktır. Böylece Türkiye’deki bölgeler arasındaki gelir farklılıkları, bir zaaf olmaktan çıkarak bir avantaja dönüştürülebilecektir. Ayrıca ABD, Japonya, Kanada gibi birçok gelişmiş ülkede bölgesel gelişmişlik farklılıkları Türkiye’ye kıyasla daha az olduğu halde, asgari ücret tespitleri bölge esasına göre yapılmaktadır. Bölgeleri arasında yüksek gelişmişlik farklılıkları bulunan Türkiye’de, ülke genelinde tek asgari ücret düzeyinin belirlenmesi önemli bir tutarsızlıktır (ASO, 2005; Üçışık, 2010).

- Asgari ücretin belirlenmesi çalışmalarında kamu sektöründe ödenen en düşük maaşların dikkate alınmaması çok ciddi adaletsizlikleri ortaya çıkarmaktadır. Nitekim mevcut asgari ücret tutarı kamu sektöründe çalışan en düşük işçi maaşının % 41,98’i ve en düşük

memur maaşının % 39,06'sı düzeyindedir. Kamu çalışanları ile asgari ücretliler arasındaki bu gerekçesiz ve aşırı ücret farklılıklarının azaltılması veya asgari ücretlilerin sosyal yardımlarla desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca asgari ücretle istihdam edilen bir işçi emekli olduğu takdirde, aylık geliri % 23,3 oranında artmaktadır. Asgari ücretle çalışanlara emekli olduklarında bağlanan maaşın, çalışırken kazanılan ücretten fazla olması açıklanması güç bir durumdur.

- Asgari Ücret Yönetmeliği'nin 8. maddesinde komisyona, ücret belirleme kararının bilgi ve belgelere dayandırılması ve hesaplama yönteminin kararın gerekçe bölümünde ayrıntılı bir şekilde açıklanması zorunluluğu getirilmiştir. 2000 yılına kadar asgari ücret hesaplama yöntemi yönetmeliğe uygun bir şekilde kararın gerekçe bölümünde ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktaydı. Ancak 2000 yılındaki komisyon kararında hesaplama yöntemi belirtilmemiş, gerekçe bölümünde şu ifadeler yer verilmiştir; "Asgari ücret bilindiği gibi ödenmesi zorunlu olan en az ücrettir. Asgari ücretin belirlenmesini düzenleyen Asgari Ücret Yönetmeliği uyarınca asgari ücret, pazarlık ücreti değildir. Asgari ücretin belirlenmesi sırasında komisyonumuz, bu çerçevede karar alınması için çalışmış; işçilerin geçim şartları ve 2000 yılı enflasyon hedefi gibi faktörleri değerlendirmiştir...". Toplam altı cümleden oluşan bu ifade, 2000 yılından sonraki bütün asgari ücret kararı gerekçelerinde değiştirilmeden kullanılmıştır. Bu uygulama Asgari Ücret Yönetmeliği'nin 8. maddesine uygun olmadığı gibi, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile bağdaşmamaktadır (Üçışık, 2010). Asgari Ücret Komisyonu'nun bu kalıplaşmış uygulamasından vazgeçerek, asgari ücret hesaplama yöntemini basına ve kamuoyuna açıklaması gerekmektedir.

- Her yıl asgari ücret tespiti döneminde, çeşitli sendika ve sivil toplum örgütleri asgari geçim şartlarını sağlayacak gelir düzeyini belirleyen raporlar hazırlamaktadır. Ayrıca TÜİK, asgari ücret düzeyiyle ilgili önerilerini içeren bir rapor hazırlamaktadır. Hazırlanan bu rapor Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun bir üyesi olan TÜİK temsilcisi tarafından komisyona sunulmaktadır. Ancak komisyon, bırakınız sendika ve sivil toplum örgütlerinin önerilerini; devletin resmi bir organı olan TÜİK'in verilerini bile dikkate almamaktadır. Nitekim 2003-2008 döneminde, komisyon tarafından tespit edilen asgari ücretler, TÜİK'in önerdiği asgari ücret düzeyine oranla % 25 daha düşük belirlenmiştir (Türk-İş, 2008). Mevcut durum asgari ücretin menfaat grupları arasında yapılan pazarlıklar sonucu belirlendiğini göstermektedir. Türkiye nüfusunun büyük bir bölümünün yaşam koşullarını belirleyen asgari ücret düzeyinin, bilimsel verilere dayanan objektif kriterlere göre tespit edilmesi gerekmektedir.

- Arthur Lewis, kentlerdeki ücretlerin kırsal alanlardaki ücretlerden daha yüksek olması gerektiğini savunmuştur. Bu önerisini üç nedene bağlamıştır: ı) Kentlerdeki geçim endekslerinin kırsal alanlara nispeten daha yüksek olması ıı) Kentlerde gelişen sanayi ve hizmet sektörlerinin işçileri cezp edebilmesi için daha yüksek ücretler ödemek zorunda olması ııı) Sanayi ve hizmet sektörlerindeki işçilerin haftanın 5-6 günü ve günde 8 saat çalışmak zorunda olmalarına karşın, tarım sektöründe işlerin yılın belirli dönemlerinde durma noktasına gelmesi. Lewis, bu nedenlerden dolayı kentlerde çalışanların ek bir telafi ücreti almaları gerektiğini savunmuştur. H. A. Turner ise, ücretlerde çiftçilerin geleneksel yaşam tarzlarını terk etmeye özendirilecek belirli bir marjın olması gerektiğini savunmuştur. Nitekim ABD'de ve birçok Batı ülkesinde tarım sektöründeki ücretler diğer sektörlerle nispeten daha düşük düzeyde belirlenmektedir (ILO, 1978). Türkiye'deki en yüksek kayıtdışı üretim, istihdam ve gizli işsizlik oranları tarım sektöründedir (Presidency of Revenue Administration, 2009). Tarım sektöründe asgari ücretin diğer sektörlerle nispeten daha düşük düzeyde tespit edilmesi

tarım sektörünün kayıt altına alınmasını, çalışanların sosyal güvenlik kapsamına girmelerini ve ihtiyaç fazlası kişilerin diğer sektörlere yönelmesini sağlayacaktır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Asgari ücret, bir üretim faktörü olan emeğin hakkı olması ötesinde, çalışanların insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürmesini sağlayan gelirdir. Temel insan haklarının güvencesi altında, bir sosyal hak olarak kabul edilen asgari ücret düzeyi, piyasa koşullarına bırakılmayacak değerdedir. Asgari ücretin; sosyal ücret kavramına yaraşır, çalışanlara insanca yaşama düzeyini sağlayacak, gelir dağılımında adaletsizliği ve yoksulluğu azaltacak, çalışanların istismarını önleyecek düzeyde belirlenmesi gerekmektedir.

Asgari ücretin Türkiye'deki gelişim süreci incelendiğinde, uygulanan sistemlerin yasa ve yönetmeliklerin şekillendiği bir yapıda olduğu görülmektedir. Ancak mevcut asgari ücret uygulamasının Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'ndaki sosyal devlet anlayışı amaç ve ilkeleri ile örtüşmediği, insan hakları ve uluslararası normlar ile bağdaşmadığı görülmektedir. Bu durum işçi ve işveren arasında ihtilafların ve yoğun eleştirilerin ortaya çıkmasına neden olmakta, gerçek anlamda sosyal barış ortamının oluşmasına engel olmaktadır.

Asgari ücret sistemi ve uygulamasına ilişkin birçok sorun, 1968 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliği'nde belirlenen usul ve esasların neredeyse hiç değiştirmeden günümüze kadar devam ettirilmesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'ndaki ve Türkiye'nin onayladığı uluslararası sözleşmelerdeki ilke ve esaslar Asgari Ücret Yönetmeliği'ne yeterince yansıtılmamıştır. Bu bağlamda, Asgari Ücret Yönetmeliği anayasaya ve uluslararası standartlara uygun bir şekilde değiştirilmelidir. Yapılacak değişikliklerin medeni kanundaki ve sosyal güvenlik sistemindeki düzenlemeler ile uyumlu olması gerekmektedir. Ayrıca asgari ücretlilere yönelik vergi uygulamalarının da anayasaya ve uluslararası sözleşmelere uygun bir şekilde değiştirilmesi gerekmektedir.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun çalışmalarında TUIK tarafından hazırlanan açlık sınırı, yoksulluk sınırı, perakende fiyat endeksleri gibi geçim koşullarını belirleyen bilimsel ve objektif verileri yeterince dikkate almadan, asgari ücreti komisyondaki menfaat grupları arasında yapılan pazarlıklar sonucu belirlemesi gerçekçi bir yaklaşım değildir. Türkiye'de birçok farklı asgari ücret tespit sistemi uygulanmasına rağmen beklenen sonuçların ortaya çıkmaması, sorunun bir sistem sorunu olmaktan öte, tespit çalışmalarında bilimsel veri ve yöntemlerin yeterince kullanılmamasından kaynaklandığını göstermektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de asgari ücret uygulamasının amaçlarına ulaşmış ulaşmadığı, uygulamanın ekonomik ve sosyal etkileri gibi konulara ilişkin ampirik çalışmalar hazırlanarak değerlendirilmelidir.

Sadece hükümetin gerçekleştireceği düzenlemelerle, asgari ücret uygulamasında başarı sağlanması mümkün değildir. Bu konuda hükümetin yanı sıra; işçi ve işveren temsilcilerinin, sivil toplum örgütlerinin daha bilinçli ve duyarlı olmaları gerekmektedir. Toplumun bütün kesimlerinin asgari ücretin, çalışanların ekonomik ve sosyal açıdan insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürülebilmesini sağlayan ücret düzeyi olduğu konusunda bilinçlenmesi, asgari ücreti fakirlikle özdeşleştiren tutum ve düşüncelerini değiştirmeleri gerekmektedir. Çünkü ücretlerin düşük seviyede belirlenmesi, ekonomik ve sosyal açıdan tehlikeli sonuçlar doğurabilecek bir durumdur.

Kaynaklar

Akıncı, Şahin (2004). *Medeni Kanun'da Kadın ve Aile*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VIII, S. 1 – 2, Haziran-Aralık, ss. 15-31.

Ankara Sanayi Odası (2005). *İşsizlik ve Bölgesel Gelir Dağılımı Eşitsizliğiyle Mücadele İçin "Yerel Asgari Ücret" Uygulaması*, Haziran.

Council of Europe (1996). *European Social Charter (Revised)*, Strasbourg.

Disk/Sosyal-İş Sendikası (2010). *Asgari Ücrete İlişkin Gerçekler (2006-2010)*, Ankara, Aralık.

DPT (2001) *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kayıtdışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, DPT: 2603 - ÖİK: 614.

Engin, Yusuf (2006). *Kanal A Günebakan Programı, Kayıtdışı İstihdam ve Asgari Ücret*, 17.11.2006.

Eriş, Metin (1969). *Asgari Ücretler ve Türkiye'deki Durum*, Şeker-İş Yayınları, No. 5, Ankara.

Gerek, Sevgi (1999). *Türkiye'de Asgari Ücretler ve Enflasyon 1974-1999*, Anadolu Üniversitesi İİBF Yayınlar No. 148, Eskişehir.

Gökdere, Ahmet (1997). *Asgari Ücretin Türk Ekonomisine Etkileri - Kobi'ler Açısından Yaklaşım*, TESAR Türkiye Esnaf Sanatkar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

ILO, *Minimum Wages: Wage-Fixing Machinery, Application and Supervision*. International Labour Conference, 79th Session Reports, Report III, 1992, Geneva.

ILO, *The Minimum Wage Determination And Economic Development*, Geneva, 1978.

Korkmaz, Adem (2003). *Çağdaş Gelişmeler Açısından Asgari Ücret*, Kamu-İş (Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası) Yayını, Ankara.

Kutal, Metin (1969). *Teorik Esasları ve Tatbikatı Bakımından Asgari Ücret*, Sermet Matbaası, İstanbul.

Mochrie, Robert (2005). *Justice in Exchange: The Economic Philosophy of John Duns Scotus*, *Journal of Markets and Morality* 9 (1): 35-56.

Öztürk, Nazım (2005). *Ücret Kuramında Yeni Yaklaşımlar*, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 7/1, ss. 29-49.

Pontifical Council for Justice and Peace, *Compendium of the Social Doctrine of the Church*, 29 June 2004, Vatican.

Presidency Of Revenue Administration, *Action Plan of Strategy For Fight Against The Informal Economy (2008 - 2010)* Ankara - April 2009 Department Of Strategy Development, Publication No: 88.

Pürsünlerli, Elif Sibel (2003). *Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılması*, Asil Yayınları, Ankara.

- Resmi Gazete (1936). İş Kanunu (Kanun No. 3008), No:3330, 15 Haziran 1936.
- Resmi Gazete (1950). İş Kanunu (Kanun No: 5518). No:7415, 25 Ocak 1950.
- Resmi Gazete (1951). Asgari Ücret Yönetmeliği, No:7077, 13 Ocak 1951.
- Resmi Gazete (1961). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, No: 10859, 20 Temmuz 1961.
- Resmi Gazete (1967). İş Kanunu (Kanun No: 931), No: 12672, 12 Ağustos 1967.
- Resmi Gazete (1968). Asgari Ücret Yönetmeliği, No: 12867, 5 Nisan 1968.
- Resmi Gazete (1971). İş Kanunu (Kanun No: 1475), No: 13943, 1 Ocak 1971.
- Resmi Gazete (1972). Asgari Ücret Yönetmeliği, No: 14097, 12 Şubat 1972.
- Resmi Gazete (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, No: 17863, 7 Kasım 1982.
- Resmi Gazete (2003). İş Kanunu (Kanun No: 4857), No: 25134, 10 Haziran 2003.
- Resmi Gazete (2004). Asgari Ücret Yönetmeliği, No: 25540, 1 Ağustos 2004.
- Savaş, Abdullah (2008). İktisadi, Sosyal ve İdari Açından Vergileme İlkeleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi S.B.E. Maliye Tezli Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir – Aralık.
- TUIK (2007). Çocuk İşgücü Araştırması, 2006, Sayı:61.
- Türk-iş (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) (1978). Asgari Ücret – Türkiye ve Dünya Uygulaması, Türk-iş Yayınları No. 119, Ankara.
- TUIK (2008). Satınalma Gücü Paritesi, Yayın No: 3145.
- United Nations (1948). Universal Declaration of Human Rights, Information Technology Section Department of Public Information, New York.
- Üçışık, Fehmi (2010). Asgari Ücret Tespitinde Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Yaklaşım Yayıncılık, Ücret ve Yasal Kesintiler, <http://www.yaklasim.com>, Erişim Tarihi:07.09.2011.
- Yılmaz Eser, Burçin ve Terzi, Harun (2008). *Türkiye’de Asgari Ücret: Sorunlar Öneriler*, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Cilt: 22, Sayı: 1 ss. 129-143.
- Yılmaz, Burçin ve Terzi, Harun (2006). *Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) Ülkelerinde Asgari Ücretin Karşılaştırmalı Bir Analizi*, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Cilt 20, Sayı 2, ss. 121-137.